

Altın Orda Devleti idaresinde kalabalık bir topluluk halinde varlıklarını sürdürdüler. Bu devletin parçalanması (1481) üzerine Ak İdil ve Kama nehirlerinin doğusunda yaşayanları Şıbanoğulları idaresi altına girdiler. Güneyde ve güneybatıda yaşayanları ise Nogay Mirzaları tarafından idare edildiler. Çok geçmeden Şıban (Tura) hanları bütün Başkırtlar'ı kendi idareleri altına aldılar. İşte bu yıllardan başlayarak Kazan Türkleri'yle bir nevi ittifak kuran Başkırtlar onlarla birlikte Ruslar'a karşı mücadele etmeye başladılar. Fakat Kazan Türkleri'yle birlikte hareket etmeleri, 1552'de Kazan'ı, 1556'da Astarhan'ı işgal eden Ruslar'ın Başkırtlar üzerine yürümelerine yol açtı. Başkırt ülkesini idare eden Urus Mirza Rus ilerleyişine engel olamadı. Ruslar Yayık (Yayıtsk), Samara, Bırsk ve Ufa gibi yerleşim merkezlerini işgal ve tahkim ettiler. Ruslar'ın bu istilâ hareketlerine karşı Başkırt Türkleri ülkelerini büyük bir fedakârlıkla savundularsa da üstün silâh gücü karşısında yenilgiye uğradılar (1649). Ruslar Kazan Türkleri'ne yaptıkları gibi ülkelerini müdafa eden Başkırt halkını da ağır bir şekilde cezalandırdılar. Bu ağır zulme dayanamayan Başkırt Türkleri bir müddet sonra büyük kitleler halinde isyan ettiler. En şiddetli isyanlar 1661 ve 1765 yıllarında oldu. Başkırtlar yetersiz silâh gücüne rağmen mücadelelerini azimle sürdürdüler. Onların bu şiddetli mücadelesi, Rus tarihçisi Dobrovin'in onları, "Şarkta Rus hâkimiyetine karşı amansızca mücadele eden düşman kavim" olarak tasvir etmesine yol açtı. Ancak bütün bu mücadelelerinin sonunda yine de mağlûp olmaktan kurtulamadılar.

Rus istilâsı ve zulmü karşısında İstanbul'a elçiler ve mektuplar göndererek ülkelerinin düşman istilâsından kurtarılmasını istediler. Fakat Osmanlılar'dan cevap alamamaları üzerine liderleri Murad Han maceralı bir yolculuktan sonra 1708 yılında İstanbul'a gitti ve ülkesinin kurtarılması için resmen yardım talebinde bulundu. Onun bu isteğine karşı Osmanlı hükûmeti, padişahın ve Kırım Hanlığı'nın Ruslar'la barış yapmış olduğunu, fakat kendi başlarına Ruslar'la savaşmak isterlerse gayri resmî olarak yardımda bulunabileceğini bildirdi. Tatminkâr bir netice elde edemeyen Murad Han memleketine dönmek mecburiyetinde kaldı ve kısa bir süre sonra da Ruslar'la yaptığı son mücadelede şehid oldu.

Rus idaresi devri Başkırtlar için acılarla dolu bir dönemdir. Buna rağmen yılmadan çalışan Başkırtlar, işgal edilen diğer Türk illerinde olduğu gibi kendilerini yenileşme hareketlerine vererek millî şuurlarını muhafaza etmeyi başardılar. 1917 Bolşevik İhtilâli ile ortaya çıkan fırsatı değerlendirmek isteyen Başkırt Türkleri, A. Zeki Velidi Togan (o zamanlar Velidof) önderliğinde, o günlerde düzenlenen Rusya Müslümanları Kongresi'ne katılarak ihtilâlin vaad ettiği, halkların eşitliği ilkesi çerçevesinde haklarını korumaya çalıştılar. Önce Kazan Türkleri'yle İdil-Ural Tatar Devleti'ni kurmak için uğraşan Başkırtlar, anlaşma sağlanamayınca aynı işi Kazak Türkleri'yle yapmak istediler. Fakat Kazaklar'la da anlaşma olmayınca 1919'da yine A. Zeki Velidi başkanlığında Başkırt Otonom Cumhuriyeti'ni kurdular. Fakat bir müddet sonra bu küçük Başkırt Cumhuriyeti Kızılordu tarafından ortadan kaldırıldı. Bugün petrol kuyularıyla ünlü Başkırtlar ülkesi (Başkırt-Tatar ASSR), otonom bir statüde Sovyetler Birliği kontrolünde bulunmaktadır. Başkırtlar özellikle çiftçilik ve hayvancılıkla meşgul olup ormanlık kesimlerde avcılık, arıcılık yapmakta ve kereste sanayii ile uğraşmaktadırlar. Büyük bir kısmı ise maden ve petrol endüstrisinde çalışmaktadır. 1979 sayımına göre ülkedeki toplam 3.844.280 olan nüfusun 935.880'ini Başkırtlar, 940.446'sını Tatarlar, geri kalanlarını Ruslar ve Ukraynalılar teşkil eder.

BİBLİYOGRAFYA :

Materialy po istorii Bashkirkoy, A.S.S.R., Moskova 1936, I-III; Zeki Velidi Togan, *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*, İstanbul 1942-47, bk. İndeks; a.mlf., *Hatıralar*, İstanbul 1969 tür.yer.; a.mlf., "Başkırt", *İA*, II, 328-332; a.mlf., "Başhıdjirt", *Eİ²* (İng.), I, 1075-1077; S. A. Zenkovsky, *Pan-Turkism and Islam in Russia*, Cambridge Mass 1960, tür.yer.; A. S. Donnelly, *The Russian Conquest of Bashkiria 1552-1740*, London 1968; Mehmet Saray, *Türkistan Türkleri*, İstanbul 1984, bk. İndeks; a.mlf., "Rusya'nın Asya'da Yayılması", *TED*, sy. 10-11 (1981), s. 279-302; J. G. Tewari, *Muslims Under the Czars and the Soviets*, Lucknow 1984, s. 38-39, 107-109; A. Bennigsen — S. E. Wimbush, *Muslims of the Soviet Empire*, London 1985, tür.yer.; Shirin Akiner, *Islamic Peoples of the Soviet Union*, London 1986, s. 77-85; "Les Causes politiques de l'Islamisation en Russie", *RMM*, LVI (1929), s. 7, 38-42.

MEHMET SARAY

BAŞKURT

(bk. BAŞKIRT).

BAŞLIK

Evlenecek erkeğin
kız tarafına ödediği para veya mal.

Muhtelif din ve kültürlerde evlenecek erkeğin kız tarafına çeşitli adlar altında belirli bir para veya mal verdiği ve bunun farklı hukukî ve sosyal sonuçlar doğurduğu bilinmektedir.

Romalılar'da ve Atinalılar'da erkek tarafından verilen mal (bride price), bir satış bedeli olma özelliği taşır. Evlenecek erkek, kızın babasına veya bizzat kıza ödediği belli bir mal ile kadını âdeta satın almaktadır. Ancak babanın da kızının durumunu güvence altına almak amacıyla damadına bazı ödemelerde (dowry: drahoma) bulunduğu görülmektedir. İlk zamanlarda sadece Atina'da rastlanan, daha sonra bütün eski Yunan sitelerinde ve Romalılar'da uygulanan "dowry", karısını boşamaması karşılığında kızın babası veya kardeşleri tarafından kocaya verilen belli bir bedeli oluşturmaktadır. Ne var ki "dowry"nin bir özelliği kocanın mülkü haline gelmemesi, sadece tabii ve hukukî semerelerinden faydalanılabilmesi, evlilik sona erdiği takdirde de kadın ile birlikte iade edilmesidir.

Müsevî ve kilise hukuklarında ise evlenme akdinin bir satış akdi olarak değerlendirildiği ve kızın ailesine "tamirtu: tirhatu" ve "m'aru" veya "mohar" isimleriyle ödemeler yapıldığı kaynaklarda belirtilmektedir. Bazan da koca kızın babasına mal veya para yerine belli bir hizmet sunmaktadır. Hz. Mûsâ'nın kayınpederi Hz. Şuayb'ın yanında kızıyla evlenmesi karşılığında sekiz ilâ on yıl çalışmayı taahhüt etmesi bu türdendir (bk. el-Kasas 28/27). Kocanın karısını boşaması halinde eşinin daha önce bâkire veya dul olmasına göre değişen belli miktarda parayı kızın ailesine verdiği, bunun da "mohar" kavramı içinde kabul edildiği görülmektedir. Bu uygulamaları başlığın bir türü olarak değerlendirmek mümkündür. Bunun karşılığında kızın kocasına getirdiği belirli bir mal demek olan "dowry" âdeti de "nadr" veya "nedunyah" adı altında gerek Müsevî hukukunda gerekse kilise hukukunda devam etmektedir. "Nedunyah" âdetinin para olarak takdim edilen özel şekline de "ketubbah" adı verilir. Bu âdetin modern zamanlarda da özellikle Doğu Avrupa yahudileri arasında uygulandığı görülmektedir.

İslâmiyet'ten önce Arap toplumunda da mehir, sadak, sîdak veya saduka adları altında bir başlık uygulamasının varlığına rastlanmaktadır. Ancak bazı araştırmacılar sadak ile mehir arasında bir ayırım yapmakta ve sadakin evlenecek kadına, mehirin ise ailesine verilen bir mal olduğunu belirtmektedirler. Kaynaklarda genellikle kabul edildiğine göre erkek tarafından hangi ad altında ödense ödensin takdim edilen mal evlenecek kızı verilmiyor, hatta bazan gelin bindiği deveden başka babasının evinden hiçbir şey getirilmiyordu. İslâm hukuku bu uygulamayı kadının lehine olarak değiştirmiş ve mehri onun evlenirken aldığı ve serbestçe kullandığı bir mal haline getirmiştir.

İslâm öncesi Türk toplumunda da kalın adıyla anılan başlığa benzer bir ödemeye rastlanır. Kalın eski Türk hukukunda evlenecek erkeğin kız tarafına verdiği mal veya para demektir. Yâkutlar'da bu kelime *kalıng* olarak geçmekte ve miktarı ödemede bulunan tarafın malî durumuna göre değişmektedir. Kalının dört kısma ayrıldığı görülür. 1. Kara mal. Kızın babasına verilen kalın; genellikle baba bunu kızının çeyizini hazırlamak için kullanır. 2. Yelü. Erkeğin nişanlısını ilk ziyaretinde verdiği hediye. 3. Tüy mal. Miktarı 20-60 at arasında değişen ve düğün masraflarını karşılamak üzere verilen mal. 4. Süt hakkı. Kızın anasına nişanlı erkek tarafından verilen hediye. Erkek tarafının üstlendiği bu masraflar karşılığında kız tarafı da Orta Asya Türkleri'nin *koşantı*, Yâkutlar'ın ise *engne* dedikleri çeyiz hazırlama masrafını üstlenir. Sosyal ve hukukî bir kurum olarak karşımıza çıkan kalının hukukî yönü tartışmalıdır. Bir görüşe göre eski Türkler'de de evlenme akdi bir satış akdi gibidir ve kalın bir satış bedelidir. İkinci görüşe göre kalın kızın terbiye masraflarına bir iştiraktır. Bunun karşılığında kız tarafı da çeyiz vererek erkek tarafının ev kurma masraflarına katılır. Üçüncü bir görüşe göre ise ebeveyn evlenme akdi ile kız üzerindeki velâyet haklarını kocaya devretmektedir. İşte kalın bu devir karşılığında alınmaktadır. Bunların yanında kalının hediye olarak verildiğini söyleyen araştırmacılar da vardır. Bu dört görüşten birincisini eski Türk toplumunun sosyal yapısıyla bağdaştırmak mümkün değildir. Çünkü bilindiği gibi Moğollar'ın ve Altaylılar'ın aksine eski

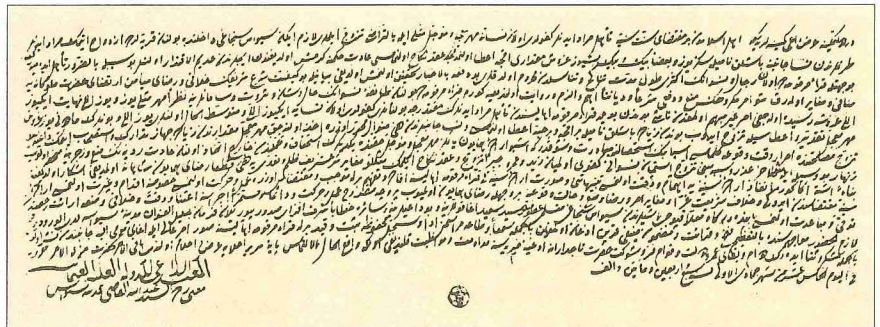
Türkler'in sosyal hayatında kadın yükse bir mevkiye sahipti. Buna göre onun bir eşya gibi alınıp satıldığı söylenemez. O halde evlenme akdi bir satış akdi, kalın da bir satış bedeli değildir. Muhtemelen kalın bir taraftan nezaket için verilen bir hediye, diğer taraftan da yetiştirilme masraflarını karşılamak ve babanın hazırlamak zorunda olduğu çeyize katkıda bulunmak maksadıyla verilen bir maldır.

Eski Türkler'de kalının miktarının ve ödeme şartlarının evlenme teklifine olumlu cevap verildiği sırada belirlendiği ve ancak kalının tamamının ödenmesinden sonra düğünün yapıldığı görülmektedir. Nişan kalının teslim edilmesinden önce bozulursa erkeğin herhangi bir yükümlülüğü yoktur; teslimden sonra bozulursa nişanın kızın ailesi tarafından bozulması durumunda kalın iade edilir, böyle bir durum yoksa iade söz konusu değildir. Aynı şekilde nişanın ölüm gibi bir sebeple tarafların iradesi dışında bozulması halinde de kalının yine iade edilmesi gerekir. Evlenecek erkeğin ölmesi durumunda kayınbiraderin, kızın ölmesi durumunda da baldızın ölenin yerini alması mümkündür. Baldızla evlenme halinde erkek "baldız kalını" adı altında ek bir kalın daha verir (Arsal, I, 335-336; Cin, s. 276-278). Bu arada kalın ödenmeksizin yapılan evliliklere de rastlandığı gibi devletin kalın ödemelerine yardımcı olduğu da görülmektedir (Ögel, s. 260-263).

Türkler'in Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra kalın bu isimle veya başlık adı altında sosyal bir kurum olarak devam etmiştir. Bu dönemde evlenecek erkeğin bizzat evlendiği kadına ödemek-

le yükümlü olduğu mehir uygulaması ise İslâm hukukunun koyduğu bir yükümlülük olarak karşımıza çıkar. Kalın, mehir ve başlığın birbirinden bağımsız sosyal ve hukukî kurumlar mı, yoksa biri diğerinin yerine ikame edilmiş müesseseler mi olduğu tartışmalıdır. İslâmiyet'in kabulünden sonra bir süre mehir, özellikle muaccel (peşin ödenen) mehir karşılığında kalın, ağırlık ve başlık kelimeleri kullanılmıştır (*Dîvânü lügati't-Türk*, III, 275; *Tarama Sözlüğü*, "kalın" ve "ağırlık" md.leri). Bazan da mehir karşılığında başlık kullanılmakla birlikte hukukî bir kurum olan mehirle sosyal bir uygulama olan başlığı birbirinden ayırmak için ikinciye "fuzûlî başlık" denmiştir (*Tarama Sözlüğü*, "başlık" md.). İbn Kemal de muaccel mehre Türkler'in örfünde kalın dendiğini söylemektedir (*Mühimmât-ı Müftî*, vr. 35^b). Mehirle kalın ve başlığın belirli bir dönem aynı anlamda kullanılmaları, ikisinin de evlenme sırasında erkek tarafından kadına veya ailesine verilen bir mal olması benzerliğinden kaynaklanmış olmalıdır. Ne var ki bu zâhiri benzerlik bunların aynı kurumlar olduğu sonucuna götürmez. Mehirle kalın-başlık arasında önemli farklar vardır. Mehir bizzat evlenecek kadına verilir ve o bunda dilediği gibi tasarruf hakkına sahiptir. Almış olduğu mehir karşılığında çeyiz hazırlamak mecburiyetinde de değildir. Halbuki kalın evlenecek kızı değil ailesine verilir ve kızın ailesi bununla belli bir çeyiz hazırlama mecburiyetindedir. Öte yandan mehir geçerli bir evlenmenin şartı değil sonucudur. Taraflar mehir kararlaştırmamış, hatta aksini kararlaştırmış olsalar bile evlenen kadın mehre hak kazanır. Ayrıca meh-

Başlık alınmışın yasaklayan 1831 tarihli bir vesika (BA, Cevdet-Adliye, nr. 93)

rin evlenme anında ödenmesi de şart değildir. Çok defa bir kısmı evlilikten önce, bir kısmı da evlilik içinde ödenmekle birlikte tamamının sonraya bırakılması da mümkündür. Halbuki kalın ile başlığın miktarlarının daima evlilikten önce tesbit edilmesi ve ödenmesi veya ödenmesinin garanti altına alınması gerekmektedir. Şu halde mehirle kalın ve başlık esas itibarıyla birbirinden farklı müesseselerdir. Mehir İslâm hukuku tarafından belirli hukukî, iktisadî ve sosyal sebeplerle kabul edilmiş ve hukuk düzeni tarafından korunmuş, kalın ve başlık ise eski Türk hukukundaki uygulamanın sosyal bir mirası olarak devam etmiştir; biri diğerinin yerine ikame edilmiş değildir.

Uygulamada da bu iki kurumun biri hukukî, diğeri sosyal bir vâkıa olarak yanyana yaşadığı görülmektedir. Mesele İ. Murad'ın kızı Nefise Sultan'ın Karaman Beyi Alâeddin Bey'le evlenmesinde, Nefise Sultan için onun mülk ve tasarrufunda olmak üzere mehir gönderilirken, Osmanlı sarayına ait olmak üzere "rûsûm-i kalın-başlık" adı altında büyük miktarda para ve mal da gönderilmiştir (Feridun Bey, I, 104). Bazı bölgelerde muaccel mehirle kalın ve başlığın birbirine karıştığı, özellikle söz kesme sırasında ağırlık adıyla kız tarafına yapılan ödemenin zımnen hem muaccel mehir hem de başlık olarak kabul edildiği veya bir kısmının mehir, bir kısmının başlık sayıldığı bir gerçektir. Ancak ikisi arasında hukuken mevcut olan fark özellikle nişanın bozulması sırasında ortaya çıkmakta ve mehir olarak kabul edilen kısım mutlaka iade edilirken başlık sayılan kısım hediye telakki edilerek eğer mevcutsa iadesi yönüne gidilmektedir (Pir Mehmed, vr. 19^b; Aydın, s. 106). Osmanlı toplumunda bu iki kurumun birlikte varlıklarını sürdürdüklerinin başka örnekleri de vardır. 15 Cemâziyelevvel 1247 (22 Ekim 1831) tarihli bir arızada Sivas'a bağlı köylerde mehir 100, 150 ve en çok 250 kuruş iken başlık olarak 800, 1000 ve 1500 kuruş alındığından söz edilmekte ve şeriata aykırı bu uygulamanın bütün Osmanlı Devleti'nde yasaklandığı belirtilmektedir (BA, Cevdet-Adliye, nr. 93; Kazıcı, s. 23-24). Muhtemelen 1291 (1874) yılında çıkarılan bir ferman da evlenecek erkekten mehrin dışında az veya çok para veya mal istenmesi, evlenecek kız için erkekten ağırlık veya nişan adıyla bir şey alınması yasaklanmaktadır (Düstür, Birinci Tertib, I, 736-

737). Hukûk-ı Âile Kararnâmesi de ana babanın veya diğer akrabaların düşün karşılığında kocadan veya koca tarafından para veya mal almalarını yasaklamıştır (md. 90). Bütün bu örnekler Osmanlı Devleti'nde evlenecek erkek tarafından kız tarafına iki türlü ödemenin yapıldığını, bunların birbirlerinin yerine ikame edilmediğini, devletin müdahalesine ve mücadelesine rağmen başlığın da mehir yanında mevcudiyetini devam ettirdiğini ortaya koymaktadır.

Başlık uygulamasının bugün de özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun daha çok kırsal yörelerinde devam ettiği görülmektedir. Bu durum evlenecek kimseleri büyük malî külfet altına sokmakta ve evlenmeyi zorlaştırmaktadır. Bazan da gençleri bekâr kalma ile kız kaçırma arasında bir tercih yapmaya sevk etmektedir. Hz. Peygamber, "Kim evlenmeye gücü yeter de evlenmezse bizden değildir" (Dârimî, "Nikâh", 1); "İçinizden evlenmeye gücü yetenler evlensin" (Nesâî, "Nikâh", 3; İbn Mâce, "Nikâh", 1) gibi hadisleriyle bekâr kimseleri evlenmeye teşvik etmiştir. Öte yandan, "Bereketi en çok olan evlilik külfeti en az olan evliliktir" (Ebû Dâvûd, "Nikâh", 31; Müsned, VI, 82) meâlindeki hadis ve buna benzer diğer hadislerle de evlenmenin kolaylaştırılması gerektiği ifade edilmiştir. Hatta Resûl-i Ekrem'in mehir tesbit edilirken küçük miktarlara razı olup bir demir yüzüğü bile kâfi gördüğü, buna dahi sahip olamayan kimsesi eşine Kur'an okumayı öğretmesi karşılığında evlendirdiği bilinmektedir. İslâm'ın evlenme konusundaki bu genel tavrı karşısında başlık gibi evlenmeyi güçleştiren bir uygulamanın bu dinin yapısına ters düşeceği aşîkârdır. Gerçi bazı hallerde baba aldığı parayı tamamen kızının çeyizine harcamakta ve böylece yeni kurulmakta olan ailenin teşekkülüne olumlu katkıda bulunmaktadır. Ne var ki çok defa baba hem miktarı çok yüksek tutmakta, hem de başlığa satış bedeli diyenleri haklı çıkaracak şekilde onu tamamen kendisinde alıkoymaktadır.

Başlık, gerek İslâmiyet'ten sonra gerekse bugün uygulandığı şekliyle, eski Türk hukukundaki kalının az çok şekil değiştirmiş ve dejenere olmuş biçiminde bir sosyal uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak şehirleşme arttıkça bu uygulamanın da azalmakta ve ortadan kalkmakta olduğu görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

- Dîvânü lügâti't-Türk*, III, 275; *Tarama Sözlüğü*, "ağırlık", "başlık", "kalın" md.leri; *Müsned*, VI, 82; Dârimî, "Nikâh", 1; İbn Mâce, "Nikâh", 1; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 31; Nesâî, "Nikâh", 3; BA, Cevdet-Adliye, nr. 93; Kurtubî, *Tefsîr*, V, 23-24; Pir Mehmed, *Fetâvâ*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 122, vr. 19^b; İbn Kemal, *Mühimmât-ı Müftî*, Süleymaniye Ktp., Çorlulu Ali Paşa, nr. 280, vr. 35^b; Feridun Bey, *Münşeat*, I, 104; *Düstür*, Birinci tertib, İstanbul 1289, I, 736-741; Ahmet Ağaoğlu, *Hukuk Tarihi*, İstanbul 1931, s. 101 vd.; Mehmed Hı-zı [Timur], *Le Lien du mariage à travers l'histoire juridique turque*, Paris 1936, s. 23-28; a.mlf., "Eski Örfî Hukukumuzda Nişanlanma ve Kalın Müessesesi", *Ebû'l-Ulâ Mardin'e Armağan*, İstanbul 1943, s. 1138 vd.; Sadri Maksudi Arsal, *Türk Tarihi ve Hukuk*, İstanbul 1947, I, 143-144, 152-153, 334-336; Hamide Topçuoğlu, *Hukuk Sosyolojisi Dersleri*, Ankara 1963, I, 397; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 646; V, 530; Halil Cin, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara 1974, s. 274-280; Hüseyin Hatemi, *Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları*, İstanbul 1976, s. 291-330; M. Âkif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s. 103-108, 141-142, 196-197; Ahmet Akgündüz, *Mukayeseli İslâm ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*, Diyarbakır 1986, s. 163-175; Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul 1988, s. 258-267; İ. Hınçer, "Türklerde Başlık ve Mehîr", *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara 1975, s. 391 vd.; Ziya Kazıcı, "Osmanlılar Döneminde Başlık", *Kadın ve Aile*, sy. 57, İstanbul 1989, s. 22-24; *IDB*, III, 283-284; "Dowry", *EJd.*, VI, 186-190; "Marriage", *ERE*, VII, 447-448.

AHMET AKGÜNDÜZ

BAŞMAK-ı ŞERİF

(bk. NA'L-ı ŞERİF).

BAŞMAKLIK

(bk. PAŞMAKLIK).

BAŞMUHASEBE KALEMİ

Osmanlı maliyesinin en önemli kalemlerinden biri.

Muhâsebe-i Evvel de denilen bu büro muhtemelen XVII. yüzyılın başlarında kurulmuştur. Bundan önce Hazine-i Âmir'e'ye bağlı ve muhasebeci denilen bir memurun bulunduğu Fâtih'in teşkilât kanunnâmesinden anlaşılmaktadır. Önceleri tek bir muhasebeci varken malî işlerin artması dolayısıyla biri Rumeli'de, diğeri Anadolu'da olmak üzere iki muhasebeci ortaya çıktı. Nitekim 1503'te Rumeli ve Anadolu olarak ayrılmamakla birlikte iki muhasebeci görev yapıyordu. XVI. yüzyılın başlarında 1527-1528 ta-